

**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кафедра цивільного права

**М. М. Сигидин
СІМЕЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ І КРАЇН ЄС**

***МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для забезпечення самостійної роботи
студентів денної форми навчання здобувачів 2-го курсу денної форми
навчання спеціальності 081 «Право»***

Івано-Франківськ, 2024

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2024 року).

Затверджено на засіданні Науково-методичної ради Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (протокол № ___ від _____ 2024 року).

Рекомендовано до друку Рішенням Вченої ради навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № ___ від _____ 2024 року).

Рецензенти:

Стефанишин Наталія Михайлівна	доцентка кафедри цивільного права, кандидатка юридичних наук, доцентка
Башурин Наталія Ярославівна	заступник директора навчально-наукового юридичного інституту, викладач кафедри трудового, екологічного та аграрного права, доктор філософії за спеціальністю 081 Право

Сигидин М.М. Сімейне право України і країн ЄС. Методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи студентів денної форми навчання здобувачів 2-го курсу денної форми навчання спеціальності 081 «Право». Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2024. 32 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для забезпечення самостійної роботи здобувачів денної форми навчання з навчальної дисципліни «Сімейне право України і країн ЄС». У посібнику викладені завдання, що виносяться на самостійну роботу з навчальної дисципліни «Сімейне право України і країн ЄС», які які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать студентам якісніше оволодіти темою, практичні завдання, задачі, перелік контрольних питань. До кожної теми поданий перелік навчально-наукової літератури, а також перелік нормативно-правових актів.

ЗМІСТ

<i>ПЕРЕДМОВА</i>	
<i>ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ</i>	
<i>ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ</i>	
<i>РЕКОМЕНДОВАНІ ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ</i>	
<i>ТЕМА №1. Визначення походження дитини за законодавством України та країн ЄС</i>	
<i>ТЕМА №2. Особисті немайнові правовідносини між батьками та дітьми</i>	
<i>ТЕМА №3. Майнові правовідносини між батьками та дітьми</i>	
<i>ТЕМА №4. Правовідносини між іншими членами сім'ї та родичами</i>	
<i>ТЕМА №5. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування</i>	
<i>ТЕМА №6. Застосування сімейного законодавства до відносин за участі іноземних осіб та осіб без громадянства</i>	
<i>СПИСОК ДЖЕРЕЛ</i>	

Передмова

Вивчення сімейного права є надзвичайно важливим, оскільки це право регулює особисті відносини між членами сім'ї, включаючи шлюб, батьківство, опіку та піклування. Це забезпечує правові рамки, які захищають права та свободи особистості в сімейних зв'язках. Сімейне право також сприяє соціальній стабільності, оскільки визначає правила для розв'язання конфліктів і забезпечення справедливості у відносинах. Крім того, вивчення сімейного права допомагає усвідомити роль сім'ї в суспільстві, а також зміну соціальних норм і цінностей, що впливають на сімейні стосунки. Це знання є важливим не лише для юристів, а й для кожної людини, оскільки допомагає краще розуміти свої права та обов'язки, а також справлятися з правовими питаннями, які можуть виникати у повсякденному житті. В умовах глобалізації і зміни законодавства знання в цій галузі дозволяє оцінювати не лише національні, але й міжнародні норми, що регулюють сімейні відносини, що є критично важливим для формування інтегрованого підходу до розв'язання правових питань у сучасному світі.

Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни "Сімейне право України і країн ЄС" розроблені з метою забезпечення систематичного підходу до вивчення ключових аспектів даної галузі права. Сімейне право займає важливе місце в правовій системі кожної країни, оскільки воно регулює найосновніші стосунки між членами сім'ї, включаючи шлюб, батьківство, права дітей та розподіл майна. Методичні вказівки містять тематичні завдання, рекомендації щодо самостійного вивчення матеріалів, а також практичні кейси, що допоможуть розвинути аналітичні навички та критичне мислення. Увага приділяється основним інститутам сімейного права, таким як укладання і розірвання шлюбу, правові аспекти батьківства, опіки та піклування, а також питання, пов'язані з майновими відносинами в сім'ї. Завдання, що включені до вказівок, сприяють формуванню глибокого розуміння проблематики сімейного права, його динаміки та змін у відповідь на соціальні виклики. Студенти матимуть змогу не лише засвоїти теоретичні основи, а й попрактикуватися в аналізі правових норм, вивченні судової практики та розгляді актуальних правових проблем.

Ці методичні вказівки є важливим інструментом у формуванні професійних компетенцій, що необхідні для подальшої роботи в правничій сфері. Вони спрямують студентів до активного дослідження, самостійного аналізу та обговорення ключових питань сімейного права, що є важливим елементом підготовки висококваліфікованих фахівців у цій галузі.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА №1. Визначення походження дитини за законодавством України та країн ЄС

Загальні правила та порядок визначення походження дитини за законодавством України та країн ЄС. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою. Особливості визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою, в Україні. Встановлення факту батьківства (материнства). Підстави та порядок оспорювання батьківства (материнства) в Україні та країнах ЄС. Документи, необхідні для встановлення походження дитини. Способи вирішення спорів щодо походження дитини в разі розірвання шлюбу між батьками. Порядок та особливості реєстрації народження дитини.

ТЕМА №2. Особисті немайнові правовідносини між батьками та дітьми

Поняття та загальна характеристика особистих немайнових правовідносин, що виникають між батьками та дітьми. Особливості та зміст особистих немайнових прав та обов'язків батьків і дітей. Права та обов'язки батьків щодо визначення особистого правового статусу дитини. Визначення місця проживання та місця перебування дитини за законодавством України та країн ЄС. Аналіз вітчизняного та європейських законодавчих підходів до правового регулювання відносин між батьками та дітьми щодо виховання останніх. Права та обов'язки батьків щодо захисту прав та інтересів дитини. Права та обов'язки того з батьків, який проживає окремо від дитини. Особисті права та обов'язки дітей. Спори, пов'язані зі здійсненням батьківських прав.

ТЕМА №3. Майнові правовідносини між батьками та дітьми

Поняття та загальна характеристика майнових правовідносин батьків та дітей. Право спільної сумісної власності батьків і дітей. Особливості правовідносин батьків та дітей щодо утримання за законодавством України та країн ЄС. Обов'язок батьків утримувати дитину. Договірне регулювання аліментних зобов'язань. Стягнення аліментів у судовому порядку. Стягнення аліментів за минулий час і заборгованості за аліментами. Відповідальність за прострочення сплати аліментів. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання. Припинення обов'язку батьків утримувати дитину. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання.

ТЕМА №4. Правовідносини між іншими членами сім'ї та родичами

Поняття та особливості особистих немайнових правовідносин інших членів сім'ї та родичів. Класифікація особистих немайнових прав інших членів сім'ї та родичів. Право на спілкування. Право брати участь у вихованні. Право інших членів сім'ї та родичів на захист осіб, з якими вони пов'язані родинними зв'язками. Обов'язки по утриманню інших членів сім'ї та родичів: поняття, класифікація, передумови виникнення. Аліментні обов'язки фактичних вихователів і вихованців за законодавством України та країн ЄС.

ТЕМА №5. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

Сутність та джерела закріплення пріоритету сімейного виховання дитини. Передумови та особливості реалізації реформи деінституціалізації в Україні та країнах ЄС. Загальна характеристика Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017—2026 рр. Поняття та класифікація форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Характеристика та особливості інституційної форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Поняття та правова природа інституту наставництва. Поняття, класифікація та особливості сімейних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування за законодавством України і країн ЄС. Опіка та піклування над дітьми. Патронат над дітьми. Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу.

ТЕМА №6. Застосування сімейного законодавства до відносин за участі іноземних осіб та осіб без громадянства

Особливості правового регулювання сімейних відносин з іноземним елементом. Колізійне регулювання укладення та припинення шлюбу. Колізійне регулювання сімейних правовідносин подружжя. Колізійне регулювання правовідносин між подружжям і дітьми та іншими родичами. Колізійне регулювання міжнародних опіки та піклування і усиновлення.

РЕКОМЕНДОВАНІ ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

1. Jean Hauser. Le Conseil constitutionnel et le droit de la famille. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/nouveaux-cahiers-du-conseil-constitutionnel/le-conseil-constitutionnel-et-le-droit-de-la-famille> (Last accessed: 25.08.2024).
2. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За заг. ред. Журавльова Д. В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2021. 520 с.
3. Дякович М.М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.
4. Сімейне право : підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ : Право, 2022. 320 с.
5. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород : «РІК-У», 2021. 296 с.
6. Оніщук О. М. Зловживання батьківськими правами: теоретико-правові засади : монографія. Харків : Право, 2021. 176 с.
7. Сімейне право України: підручник / О.В. Дзера, Т.В. Боднар. Суми : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
8. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.
9. Дзера О.В. Сімейне право України: підруч. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
10. Боднар Т. В., Михальнюк О. В. Сімейне право: практикум. К. : Алерта, 2019. 132 с.
11. Менджул М.В. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2019. 420 с.
12. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
13. Чернега В. М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право: підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 370 с.
14. Katharina Boele-Woelki, Frédérique Ferrand, Cristina González Beilfuss, Maarit Jänterä-Jareborg, Nigel Lowe, Dieter Martiny, Velina Todorova, The Principles of European Family Law Revisited (European Family Law, 56), Intersentia, Cambridge 2024, V + 259 pp.
15. Katharina Boele-Woelki, Frédérique Ferrand, Cristina González Beilfuss, Maarit Jänterä-Jareborg, Nigel Lowe, Dieter Martiny, Velina Todorova, Principles of European family law regarding property, maintenance and succession rights of couples in de facto Unions (European family law series, 46), Intersentia, Cambridge 2019, XII + 280 pp.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА №1. Визначення походження дитини за законодавством України та країн ЄС (10 год)

Методичні рекомендації до вивчення теми включають кілька важливих аспектів. По-перше, важливо ознайомитися з основними джерелами, такими як Конституція України, Сімейний кодекс України та міжнародні угоди, які регулюють питання сімейного права. Також необхідно вивчити правові акти країн ЄС, що стосуються визначення походження дитини. По-друге, рекомендовано здійснити порівняльний аналіз законодавства України та країн ЄС, щоб виявити спільні риси та відмінності в правилах, процедурах, правах і обов'язках батьків.

Крім того, корисно буде дослідити практичні кейси, що стосуються визначення походження дитини, особливо матеріали судової практики, що дозволить зрозуміти, як норми закону застосовуються в реальному житті та які труднощі виникають у цій сфері. Вивчення судової практики є важливим етапом, оскільки рішення судів у справах про походження дитини демонструють, як правова система реагує на різні ситуації та які критерії використовуються для прийняття рішень. Ці рекомендації сприятимуть ефективному вивченню теми та розвитку навичок критичного мислення, що є важливим для розуміння правових аспектів, які регулюють дану сферу.

Питання для опрацювання:

1. Загальні правила та порядок визначення походження дитини за законодавством України та країн ЄС.
2. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою.
3. Особливості визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою, в Україні.
4. Встановлення факту батьківства (материнства).
5. Підстави та порядок оспорювання батьківства (материнства) в Україні та країнах ЄС.
6. Документи, необхідні для встановлення походження дитини.
7. Способи вирішення спорів щодо походження дитини в разі розірвання шлюбу між батьками.
8. Порядок та особливості реєстрації народження дитини.

Запитання для самоконтролю

1. Як відбувається визначення походження дитини, народженої у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій?
2. Де і в які строки проводиться реєстрація народження дитини?
3. Як визначається походження дитини, народженої матір'ю у повторному шлюбі до спливу 10 місяців після розірвання попереднього?
4. Які умови визначення походження дитини за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини і не перебуває у шлюбі з її матір'ю?
5. Який порядок встановлення факту батьківства, материнства за рішенням суду?
6. У яких випадках оспорювання батьківства, материнства не допускається?

Тести

1. Чи має право сурогатна матір залишити дитину собі:
 - а) так, за згодою подружжя;
 - б) лише за згодою свого чоловіка;
 - в) за рішенням суду;
 - г) ні, в жодному разі;
 - г) за нотаріально засвідченою згодою подружжя, самої сурогатної матері, її чоловіка та представника лікувального закладу, де здійснювалось запліднення.
2. Чи має право оспорити своє батьківство особа, яка записана батьком дитини:
 - а) так, пред'явивши позов про виключення запису про нього як батька з актового запису про народження дитини;
 - б) так, звернувшись із заявою до органів ДРАЦС;
 - в) так, звернувшись із заявою до органів опіки та піклування;
 - г) ні, особа не має права оспорювати батьківство в жодному разі;
 - г) так, протягом одного року з дня реєстрації народження дитини.
3. Як визначається походження дитини від батька, якщо мати й батько дитини не перебувають у шлюбі між собою:
 - а) за заявою матері та батька дитини;
 - б) за вказівкою органу опіки та піклування;
 - в) за поданням прокурора;
 - г) за нотаріально засвідченою згодою чоловіка;
 - г) за спільною заявою чоловіків, які вважають себе батьками дитини.

Задача 1

Олена 5 років проживала у фактичних шлюбних відносинах з Василем. Коли жінка в результаті застосування репродуктивних технологій завагітніла,

Василь покинув її, оскільки не бажав бути батьком «чужої» дитини. Дізнавшись про це, Олег, який був закоханий в Олену, подав заяву про визнання свого батьківства до органу ДРАЦС. Після народження Оленою дитини, стосунки у неї з Олегом не склалися. Він вирішив одружитися з іншою жінкою і звернувся до суду з позовом про виключення запису про нього з актового запису про народження дитини.

Чи правомірні вимоги Олега?

Задача 2

Матейко звернулася до суду з позовом про виключення запису про батька дитини і про встановлення факту батьківства іншої особи, посилаючись на те, що батьком її доньки Каті є не її чоловік, а Порізняк, з яким вона вже кілька років підтримувала фактичні шлюбні відносини, перебуваючи також в шлюбі з Матейко. Порізняк помер і тепер Матейко хоче встановити факт батьківства Порізняка для призначення доньці пенсії у зв'язку із втратою годувальника.

Вирішіть спір.

Рекомендована література:

1. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. №№ 21-22. Ст.135.
2. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.356.
3. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 р. Дата оновлення: 01.01.2017, № 1774-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17> (дата звернення: 24.08.2024)
4. Про охорону дитинства: Закон України від 07.03.2002р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 24.08.2024)
5. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні : затверджені наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 Дата оновлення: 11.09.2018 № z0979-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00> (дата звернення: 24.08.2024)
6. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород: РІК-У, 2021. 296 с.
7. Сімейне право : підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ : Право, 2022. 320 с. Сімейне право України: підручник / О.В. Дзера, Т.В. Боднар. Суми : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
8. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.

9. Дзера О.В. Сімейне право України: підруч. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.

10. Дзера О.В., Боднар Т.В. Сімейне право України: підруч. К. : Ін-юре, 2023. 520 с.

11. Вовк М.З. Визначення походження дитини, народженої дружиною в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій / Вовк М.З. // Форум Права. 2020. № 1. С. 13-20.

12. Judgment of the European Court of 10 April 2007 on the merits of the application № 6339/05 Evans v. The United Kingdom. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80046> (дата звернення: 24.08.2024).

13. Кузь Т. В. Адміністративно-правове забезпечення процесу встановлення (визнання) батьківства в Україні та державах – членах ЄС: порівняльно-правовий аспект. Право і суспільство. 2022. № 2. С. 150-157.

ТЕМА №2. Особисті немайнові правовідносини між батьками та дітьми (10 год)

Методичні рекомендації до теми спрямовані на глибше розуміння правових та соціальних аспектів цих відносин. Перш за все, важливо ознайомитися з основними джерелами законодавства, такими як Сімейний кодекс України, який регулює права та обов'язки батьків і дітей. Рекомендується вивчити положення, що стосуються виховання, навчання, захисту прав та інтересів дітей.

Крім того, варто дослідити різні види особистих немайнових прав, зокрема право на ім'я, право на особисту недоторканність і право на спілкування. Ці аспекти є важливими для формування здорових відносин у сім'ї та розвитку особистості дитини. Аналіз реальних кейсів допоможе зрозуміти, як на практиці реалізуються особисті немайнові права. Це може включати ситуації, пов'язані з опікою, піклуванням та правами дитини на участь у прийнятті рішень, що її стосуються.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та загальна характеристика особистих немайнових правовідносин, що виникають між батьками та дітьми.

2. Особливості та зміст особистих немайнових прав та обов'язків батьків і дітей.

3. Права та обов'язки батьків щодо визначення особистого правового статусу дитини.

4. Визначення місця проживання та місця перебування дитини за законодавством України та країн ЄС.

5. Аналіз вітчизняного та європейських законодавчих підходів до правового регулювання відносин між батьками та дітьми щодо виховання останніх.

6. Права та обов'язки батьків щодо захисту прав та інтересів дитини.

7. Права та обов'язки того з батьків, який проживає окремо від дитини.

8. Особисті права та обов'язки дітей.

9. Спори, пов'язані зі здійсненням батьківських прав.

Запитання для самоконтролю

1. На кого покладається обов'язок забрати дитину з пологового будинку?

2. Який порядок реалізації права дитини на ім'я та обов'язку батьків зареєструвати народження дитини?

3. У чому полягає специфіка законодавчого підходу до правового регулювання відносин щодо виховання дитини у Франції та Румунії?

4. Як визначається місце проживання дитини за законодавством Італії?

5. В якому порядку вирішують спори між батьками щодо виховання, визначення місця проживання дитини?

6. Назвіть особливості юридичної відповідальності батьків за неналежне виконання обов'язку щодо виховання дітей за законодавством України.

Практичні завдання:

1. Здійсніть юридичний аналіз судової практики у справах про невиконання чи неналежне виконання обов'язку щодо виховання дітей за останні пів року.

2. Проаналізуйте практику ЄСПЛ (2 справи на вибір), пов'язану зі здійснення батьківських прав.

Задача

Під час сварки батьків 5-річна Ольга стояла за дверима кімнати. Її батько гр. Петренко, перебуваючи у нетверезому стані, погрожував дружині рушницею і вистрелив у двері. Гр. Петренка засудили за вбивство своєї молодшої доньки з необережності. Його дружина звернулась до суду з позовом про позбавлення чоловіка батьківських прав щодо їхньої старшої 7-річної доньки Ірини, керуючись пунктом 6 частини 1 статті 164 Сімейного кодексу України.

Вирішіть спір.

Рекомендована література:

1. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. №№ 21-22. Ст.135. 3.

2. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.356. 4.
3. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 р. Дата оновлення: 01.01.2017, № 1774-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17> (дата звернення: 24.08.2024).
4. Про охорону дитинства: Закон України від 07.03.2002р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 24.08.2024).
5. Резвова О. В. Права та обов'язки батьків щодо виховання дитини в сімейному праві України. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії. 081 — Право. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0821U102439> (дата звернення: 09.09.2024).
6. Юшкевич, О. Г. Зловживання батьківськими правами: загальна характеристика, форми та види // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2024. № 1 (104), ч. 1. С. 71-83.
7. Гопанчук В., Мироненко В. Ухилення батьків від виконання обов'язку щодо виховання дитини в умовах воєнного стану в Україні: складні життєві обставини чи підстава позбавлення батьківських прав. Юридичний вісник. 2022. № 5. С.109-119.
8. Даценко В. Забезпечення інтересів дитини у справах про позбавлення батьківських прав. Слово Національної школи суддів України. 2021. № 1 (34). С. 103-117.
9. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород: РІК-У, 2021. 296 с.
10. Le Code civil des Français, 21 mars 1804. URL: <http://codes.droit.org/CodV3/civil.pdf> (дата звернення: 24.08.2024).
11. Code civil. Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg. URL: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/civil/20181101> (дата звернення: 24.08.2024).
12. Familie, Familienrecht und Reformen. URL: <http://www.bpb.de/politiN/innenpolitiN/familienpolitiN/198764/familie-familienrecht-und-reformen?p=all> (дата звернення: 23.08.2024).
13. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19640090059> (дата звернення: 23.08.2024).
14. Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil. «Gaceta de Madrid» núm. 206, de 25/07/1889. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763> (дата звернення: 23.08.2024).
15. Вагіна І. Зарубіжний досвід правового регулювання укладання договорів між матір'ю, батьком та дітьми/ І. Вагіна// Науковий вісник

Ужгородського університету: серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2023. Т.1. Вип. 75. С. 161-166.

16. Легка О. В. Міжнародно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. 2023. URL: <http://212.1.86.13/jspui/handle/123456789/5244> (дата звернення: 24.08.2024).

ТЕМА №3. Майнові правовідносини між батьками та дітьми (10 год)

Методичні рекомендації. Підготовка цієї теми спрямована на поглиблене вивчення правових норм, які регулюють майнові аспекти відносин у сім'ї, та їх порівняння з практиками країн Європейського Союзу. Перш за все, студентам рекомендується ознайомитися з основними нормативно-правовими актами, які регулюють майнові правовідносини в Україні, зокрема з Сімейним кодексом України. Важливо також вивчити відповідні акти країн ЄС, щоб мати уявлення про різні підходи до правового регулювання майнових відносин у сім'ї.

Важливо провести порівняльний аналіз між майновими правовідносинами в Україні та в обраних країнах ЄС, особливо в контексті реалізації права спільної сумісної власності батьків і дітей, а також правил і порядку здійснення обов'язку щодо утримання дитини. Це дозволить виявити як спільні риси, так і відмінності в підходах до регулювання прав дітей та обов'язків батьків. Рекомендується використовувати наукові статті, монографії та правознавчі матеріали для глибшого розуміння теми. Студенти також повинні звертати увагу на актуальні тенденції у сфері сімейного права, які можуть вплинути на майнові правовідносини.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та загальна характеристика майнових правовідносин батьків та дітей.
2. Право спільної сумісної власності батьків і дітей в Україні та Польщі.
3. Особливості правовідносин батьків та дітей щодо утримання за законодавством України та країн ЄС.
4. Обов'язок батьків утримувати дитину. Договірне регулювання аліментних зобов'язань: порівняльно-правовий аспект.
5. Стягнення аліментів у судовому порядку. Стягнення аліментів за минулий час і заборгованості за аліментами.
6. Відповідальність за прострочення сплати аліментів в Україні та Франції.
7. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання.
8. Припинення обов'язку батьків утримувати дитину.

9. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання за законодавством країн ЄС.

Запитання для самоконтролю:

1. У яких випадках батьки можуть бути звільнені від обов'язку утримувати дитину?
2. Які існують способи виконання обов'язку утримувати дитину у Франції?
3. Які обставини враховуються судом під час визначення розміру аліментів?
4. Яким є мінімальний розмір аліментів на дитину в Україні?
5. Які вам відомі підстави для припинення права на аліменти на дитину?
7. Які особливості договірного врегулювання питання припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно?
8. Які умови стягнення аліментів за минулий час?
9. Чи можливо притягнути платника аліментів до відповідальності за несплату аліментів?

Тестові завдання:

1. Договір між подружжям про надання утримання на дітей укладається:
 - а) усно;
 - б) у письмовій формі і нотаріально посвідчується;
 - в) у простій письмовій формі;
 - г) у письмовій формі з державною реєстрацією;
 - г) у конклюдентній формі.
2. Аліменти присуджуються за рішенням суду від дня:
 - а) народження;
 - б) ухвалення рішення суду;
 - в) подання позовної заяви;
 - г) набрання законної сили рішенням суду;
 - г) звернення рішення суду до виконання.
3. При визначенні розміру аліментів суд враховує:
 - а) стан здоров'я та матеріальне становище дитини;
 - б) вихованість дитини;
 - в) тривалість перебування у шлюбі батьків;
 - г) наявність інших родичів у платника аліментів;
 - г) згоду платника аліментів.
4. Які обставини суд враховує, коли приймає рішення про зміну розміру аліментів на дитину?
 - а) дохід дитини набагато перевищує дохід кожного з батьків і забезпечує повністю її потреби;

- б) зміну матеріального стану одержувача аліментів;
- в) укладення договору між тим з батьків, з ким проживає дитина, і тим, хто проживає окремо, про набуття дитиною права власності на нерухоме майно;
- г) погіршення здоров'я дитини;
- г) позбавлення батьків батьківських прав.

5. На якій підставі дочка, син можуть бути звільнені судом від обов'язку брати участь у додаткових витратах?

- а) Народження власних дітей;
- б) мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків;
- в) відсутність постійного заробітку;
- г) досягнення дочкою, сином пенсійного віку;
- г) рішення органу опіки та піклування.

Задача

Бурова звернулася до суду з позовом до колишнього чоловіка про збільшення розміру аліментів на утримання двох дітей до 50 % його заробітку. Вона пояснила, що аліменти в розмірі 1/3 заробітку є недостатніми, оскільки діти хворіють, необхідно купити їм ліки, додаткове харчування, забезпечити їм санаторно-курортне лікування.

Вирішіть спір.

Рекомендована література:

1. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За заг. ред. Журавльова Д. В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2021. 520 с.
2. Дякович М.М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.
3. Сімейне право : підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ : Право, 2022. 320 с.
4. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород : «РІК-У», 2021. 296 с.
5. Оніщук О. М. Зловживання батьківськими правами: теоретико-правові засади : монографія. Харків : Право, 2021. 176 с.
6. Сімейне право України: підручник / О.В. Дзера, Т.В. Боднар. Суми : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
7. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.
8. Дзера О.В. Сімейне право України: підруч. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.

9. Боднар Т. В., Михальнюк О. В. Сімейне право: практикум. К. : Алерта, 2019. 132 с.
10. Менджул М.В. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2019. 420 с.
11. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
12. Чернега В. М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право: підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 370 с.
13. Юрчишин Д., Паращук Л. Права батьків і дітей на майно. Матеріали конференцій МЦНД, 18.11.2022. Львів, Україна. С. 153–155.
14. Давидова І. В. Забезпечення права батьків і дітей на майно / І. В. Давидова, В. Г. Павлова // Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя, 2023, № 6. С.112-115.
15. Вагіна І. Зарубіжний досвід правового регулювання укладання договорів між матір'ю, батьком та дітьми/ І. Вагіна// Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2023. Т.1. Вип. 75. С. 161-166.
16. Лук'янчук О. І. Піклування про непрацездатних, немічних батьків: законодавче закріплення морального обов'язку. Право та державне управління. 2019. № 2 (35). Том 1. С. 54-59.
17. Лук'янчук О. І. Обов'язок дітей утримувати батьків за сімейним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2019. 18 с.
18. Малишко С.І. Поняття юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022. № 1. С. 31-35.

ТЕМА №4. Правовідносини між іншими членами сім'ї та родичами (10 год)

Методичні рекомендації до теми передбачають розгляд кількох важливих аспектів, які допоможуть студентам глибше зрозуміти цю тематику. Перш за все, важливо ознайомитися з основними нормативно-правовими актами, які регулюють сімейні правовідносини. Сімейний кодекс України є основним документом, що містить норми, що регулюють права та обов'язки членів сім'ї, а також міжнародні угоди, які можуть впливати на ці відносини.

Важливо розуміти, що в положеннях чинного законодавства у сфері сімейних правовідносин йдеться про визначення правового статусу не тільки кожного із подружжя батьків і дітей, а також інших членів сім'ї та родичів. Особисті немайнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів розглянуто у главі 21 СК України. Зокрема, до інших членів сім'ї віднесено: бабу, діда; прабабу, прадіда; братів, сестер; мачуху, вітчима; падчерку, пасинків; інших осіб, котрі взяли дитину на виховання у свою сім'ю. Усі вони мають законодавчо визначену можливість набуття та здійснення як особистих немайнових, так і майнових прав, маючи також і відповідні обов'язки. В контексті підготовки цієї теми студенти повинні зосередитись на їх аналізі та вивченні.

Питання для опрацювання:

1. Поняття та особливості особистих немайнових правовідносин інших членів сім'ї та родичів.
2. Класифікація особистих немайнових прав інших членів сім'ї та родичів.
3. Характеристика окремих прав:
 - а) право на спілкування;
 - б) право брати участь у вихованні
 - в) право інших членів сім'ї та родичів на захист осіб, з якими вони пов'язані родинними зв'язками.
4. Обов'язки по утриманню інших членів сім'ї та родичів: поняття, класифікація, передумови виникнення.
5. Аліментні обов'язки фактичних вихователів і вихованців за законодавством України та країн ЄС.

Запитання для самоконтролю:

1. Який порядок реалізації права на самозахист дідом та бабою неповнолітніх онуків?
2. Якою є участь органів опіки та піклування у реалізації особистих немайнових прав мачухи та вітчима?
3. Хто належить до категорії "інші члени сім'ї та родичі"?
4. У чому полягає обов'язок щодо утримання інших членів сім'ї та родичів ?
5. У чому полягає право на спілкування, визначене ст. 257 СК України?

Тести

1. Аліменти з інших членів сім'ї та родичів можуть бути стягнуті за виконавчим листом за минулий час, але не більш як за:
 - а) один рік, що передував пред'явленню виконавчого листа до виконання;
 - б) три роки, що передували пред'явленню виконавчого листа до виконання;

в) п'ять років, що передували пред'явленню виконавчого листа до виконання;

г) три місяці, що передували пред'явленню виконавчого листа до виконання.

2. При визначенні розміру аліментів з інших членів сім'ї та родичів суд бере до уваги:

а) стать особи-платника;

б) матеріальний та сімейний стан платника та одержувача аліментів;

в) власне переконання;

г) клопотання органів опіки та піклування.

3. Суд може звільнити мачуху, вітчима від обов'язку по утриманню падчерки, пасинка у разі:

а) клопотання рідних батьків;

б) коли матеріальний та сімейний стан вітчима чи мачухи не відповідає потребам падчерки чи пасинка;

в) клопотання падчерки чи пасинка;

г) негідної поведінки у шлюбних відносинах матері, батька дитини.

4. Баба, дід, прабаба, прадід мають право спілкуватися зі своїми внуками, правнуками, брати участь у їх:

а) вихованні;

б) навчанні;

в) підтриманні;

г) критикуванні.

5. Баба і дід мають право звернутися по захист прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх та повнолітніх непрацездатних внуків до:

а) прокурора;

б) органів опіки і піклування;

в) уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

г) органів місцевого самоврядування.

Задача

Гр. Гришко звернулася до суду з позовом до гр. Сухої з позовом про усунення перешкод у спілкуванні з онуком. Гр. Гришко стверджувала, що після смерті її сина гр. Суха уникає зустрічі з нею, змінила місце проживання та не дозволяє бачитись з онуком. Суд задовольнив позовні вимоги гр. Гришко та встановив у рішенні суду графік зустрічей гр. Гришко з онуком. Гр. Суха подала апеляцію на рішення суду, аргументуючи, що гр. Гришко не має права звертатись до суду з таким позовом.

Чи правильно вирішив суд вирішив спір? Якими правами та обов'язками наділені бабуся та дідусь, відповідно до СК України? Чи підлягає задоволенню апеляція гр. Сухої?

Рекомендована література:

1. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За заг. ред. Журавльова Д. В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2021. 520 с.
2. Дякович М.М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.
3. Сімейне право : підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ : Право, 2022. 320 с.
4. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород : «РІК-У», 2021. 296 с.
5. Оніщук О. М. Зловживання батьківськими правами: теоретико-правові засади : монографія. Харків : Право, 2021. 176 с.
6. Сімейне право України: підручник / О.В. Дзера, Т.В. Боднар. Суми : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
7. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.
8. Дзера О.В. Сімейне право України: підруч. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
9. Боднар Т. В., Михальнюк О. В. Сімейне право: практикум. К. : Алерта, 2019. 132 с.
10. Менджул М.В. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2019. 420 с.
11. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
12. Чернега В. М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право: підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 370 с.
13. Труба В. І. Поняття та загальна класифікація сімейних правовідносин : дис ... д-ра юрид. наук : [спец.] 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" / В. І. Труба. Одеса, 2020. 470 с.
14. Сердечна І. Л. Самозахист особистих немайнових прав інших членів сім'ї та родичів. Університетські наукові записки. 2018. № 3-4. С. 117–127.

ТЕМА №5. *Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (10 год)*

Методичні рекомендації. Статтею 1 Конституції Україна проголошується соціальною державою. Одним із найважливіших завдань соціально орієнтованої держави є сприяння розвитку молодого покоління, задоволення його потреб та виконання обов'язків, передбачених Конвенцією ООН про права дитини, Всесвітньою декларацією про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей та Планом дій щодо її виконання. Таким чином, наша держава взяла на себе обов'язок піклуватися про моральний та культурний розвиток дітей. На жаль, в Україні, як і в інших країнах світу, є діти, які живуть у несприятливих умовах і потребують особливої уваги. До такої категорії дітей належать і діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Відповідно до ст. 52 Конституції України утримання й виховання дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування, покладається на державу. Незважаючи на це, найкращим середовищем для розвитку дитини залишається сім'я. Тому в Україні визнано пріоритет сімейного виховання та необхідність забезпечення всебічної підтримки осіб, які виявили бажання взяти на виховання покинутих дітей. З огляду на це важливим є вивчення особливостей альтернативних форм сімейного виховання, що знаходять своє закріплення у положеннях СК України, спеціальних законах та підзаконних нормативно-правових актів.

Тим не менш, в умовах російсько-української війни та тенденційного зростання кількості дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечити сімейним вихованням кожную дитину, яка цього потребує, доволі складно. Тому в процесі вивчення цієї теми студентам слід присвятити окрему увагу особливостям інституційної форми виховання дітей, які залишились без батьків, яка все ще функціонує в Україні.

Зазначені питання слід вивчати крізь призму триваючої реформи деінституціалізації, що реалізується на підставі положень Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017—2026 рр.

Питання для опрацювання:

1. Сутність та джерела закріплення пріоритету сімейного виховання дитини.
2. Передумови та особливості реалізації реформи деінституціалізації в Україні та країнах ЄС.
3. Загальна характеристика Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017—2026 рр.
4. Поняття та класифікація форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

5. Характеристика та особливості інституційної форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

6. Поняття та правова природа інституту наставництва.

7. Поняття, класифікація та особливості сімейних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування за законодавством України і країн ЄС.

7.1. Опіка та піклування над дітьми.

7.2. Патронат над дітьми.

7.3. Прийомна сім'я.

7.4. Дитячий будинок сімейного типу.

Запитання для самоконтролю

1. Які існують форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, відповідно до СК України?

2. Яким державним органом ведеться облік дітей, які залишились без батьківського піклування?

3. Які обов'язки покладаються на опікунів та піклувальників?

4. Які підстави припинення патронату над дітьми?

5. Яким є порядок утворення прийомної сім'ї?

6. Хто може бути батьками-вихователями?

7. Чим прийомна сім'я відрізняється від дитячого будинку сімейного типу?

8. Назвіть особливості реалізації реформи деінституціоналізації в Україні та країнах ЄС.

9. Які альтернативні форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, закріплені законодавством Франції та Польщі?

10. Як ви оцінюєте стан та поточні результати впровадження заходів, спрямованих на ліквідацію інституційної форми виховання дітей-сиріт в Україні? З якими труднощами зіткнулася наша держава при реалізації реформи деінституціоналізації?

11. У чому полягає цінність наставництва?

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте юридичні основні етапи створення дитячого будинку сімейного типу за законодавством України.

2. Здійсніть письмовий порівняльно-правовий аналіз законодавчих підходів до правового регулювання відносин зі створення та функціонування прийомної сім'ї за законодавством України та Польщі.

3. Зобразіть схематично систему існуючих сьогодні форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Тести:

1. У відповіді під якою літерою неправильно зазначено правові форми влаштування дітей, що позбавлені батьківського піклування?

- а) Усиновлення;
- б) удочеріння;
- в) встановлення опіки та піклування;
- г) прийомна сім'я;
- г) дитячий будинок сімейного типу.

2. Піклування встановлюється над дітьми у віці:

- а) до десяти років;
- б) від десяти до чотирнадцяти років;
- в) від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;
- г) від шістнадцяти до вісімнадцяти років.

3. Не може бути опікуном, піклувальником особа:

- а) яка зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами;
- б) яка має судимість за тяжкий злочин;
- в) яка позбавлена батьківських прав щодо своїх дітей;
- г) інтереси якої суперечать інтересам дитини.

4. Рішення про створення прийомної сім'ї приймається:

- а) районною радою в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- б) районною в містах Києві та Севастополі державними адміністраціями в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

в) районними, міськими радами в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

г) районною, районною в містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, виконачим комітетом міської ради в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

5. Вихованцями дитячого будинку є:

- а) діти, позбавлені батьківського піклування;
- б) діти, які не хочуть проживати з батьками;
- в) діти, у яких негативна успішність у школі;
- г) діти, від яких відмовилися батьки.

Рекомендована література:

1. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За заг. ред. Журавльова Д. В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2021. 520 с.

2. Дякович М.М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.
3. Сімейне право : підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ : Право, 2022. 320 с.
4. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород : «РІК-У», 2021. 296 с.
5. Оніщук О. М. Зловживання батьківськими правами: теоретико-правові засади : монографія. Харків : Право, 2021. 176 с.
6. Сімейне право України: підручник / О.В. Дзера, Т.В. Боднар. Суми : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
7. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.
8. Дзера О.В. Сімейне право України: підруч. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
9. Боднар Т. В., Михальнюк О. В. Сімейне право: практикум. К. : Алерта, 2019. 132 с.
10. Хрущ В. Л. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей-сиріт в Україні: реалізація євроінтеграційних прагнень. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 5. С. 133–135. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-uncategorised/162-5-2023> (дата звернення: 24.08.2024).
11. Хрущ В. Л. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей-сиріт в Україні: реалізація євроінтеграційних прагнень. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 5. С. 133–135. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-uncategorised/162-5-2023> (дата звернення: 24.08.2024).
12. Токарчук Л. М. Дитячий будинок сімейного типу: питання правового регулювання. Правова держава. № 34. 2019. С. 64–69.
13. Про затвердження положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564-2002-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.08.2024).
14. Ярмолинська І. В. Аналіз зарубіжного досвіду реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 2. С. 155–158.
15. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 526-р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#n23> (дата звернення: 24.08.2024).

16. Діти і війна в Україні: про становище дітей із сімейних форм виховання та інституційних закладів. UNICEF. Київ, 2022. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/26731/file/UNICEF_CiAC-monitoring%20report.pdf (дата звернення: 24.08.2024).

17. 15 years of De-Institutionalization Reforms in Europe and Central Asia. Key results achieved for children and remaining challenges. URL: https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/201811/Key%20Results%20in%20Deinstitutionalization%20in%20Europe%20and%20Central%20Asia_0.pdf (дата звернення: 24.08.2024).

18. 64/142.Guidelines for the Alternative Care of Children: Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2009. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/673583> (дата звернення: 24.08.2024).

19. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20111490887/T/D20110887L.pdf> (дата звернення: 24.08.2024).

20. Кириченко Т. С. Зміст сімейно-правової політики в Україні в сучасних умовах. Право і суспільство. 2024. № 1. Т. 1. С. 54–59.

21. Козак О. М. Договір про влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у прийомну сім'ю: дис. ... док. Філософ. 081 Право. Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2020. 220 с.

ТЕМА №6. Застосування сімейного законодавства до відносин за участі іноземних осіб та осіб без громадянства (10 год)

Методичні рекомендації. Правове регулювання сімейних відносин унікальне у кожній системі права. Серед чинників, які зумовлюють значні розбіжності у сімейному законодавстві різних держав, є такі: рівень економічного розвитку держав, демографічні чинники, національні особливості, традиції та звичаї, які історично склалися, побут, морально-етичні норми, релігійні норми, норми церковного права, інші соціальні норми, що відображають специфіку кожного народу, певного суспільства, тощо. Саме тому в сімейному праві різних держав існує значна кількість принципових відмінностей, здебільшого між правовими системами держав, які ґрунтуються на різних релігійних системах. Названі чинники також ускладнюють уніфікацію

матеріально-правових норм. Саме тому студентам важливо мати уявлення та базові знання про особливості застосування сімейного законодавства до відносин за участі іноземних осіб та осіб без громадянства. Вивчення цієї теми має на меті забезпечити студентів глибоким розумінням специфіки регулювання сімейних правовідносин у контексті міжнародних аспектів.

Перш за все, важливо ознайомитися з основними нормативно-правовими актами, що регулюють цю сферу. Студентам слід вивчити Сімейний кодекс України, а також міжнародні угоди та конвенції, які можуть впливати на правовідносини, зокрема Гаазькі конвенції, що стосуються міжнародного приватного права. На окрему увагу заслуговує аналіз Закону України "Про міжнародне приватне право".

Наступним етапом є розгляд поняття "іноземні особи" та "особи без громадянства" у контексті сімейного законодавства. Важливо проаналізувати, як ці категорії осіб впливають на застосування українського законодавства в сімейних спорах, таких як укладення шлюбів, розлучення, усиновлення та питання утримання дітей. Студентам слід також звернути увагу на особливості, пов'язані з міжнародним усиновленням. Це включає вивчення порядку усиновлення дітей іноземцями, а також права та обов'язки усиновлювачів та усиновлених у контексті різних юрисдикцій.

Крім того, важливо обговорити питання, пов'язані з правовим статусом осіб без громадянства в Україні, зокрема в аспекті їхніх прав у сімейних відносинах. Студенти повинні розглянути, як українське законодавство регулює права осіб без громадянства на участь у шлюбних відносинах, а також на питання опіки та піклування.

Також важливо провести порівняльний аналіз застосування сімейного законодавства в Україні та інших країнах, особливо в контексті країн ЄС. Це дозволить виявити спільні риси та відмінності в регулюванні сімейних відносин з участю іноземців.

Питання для опрацювання:

1. Особливості правового регулювання сімейних відносин з іноземним елементом.
2. Колізійне регулювання укладення та припинення шлюбу.
3. Колізійне регулювання сімейних правовідносин подружжя.
4. Колізійне регулювання правовідносин між подружжям і дітьми та іншими родичами.
5. Колізійне регулювання міжнародних опіки та піклування і усиновлення.

Запитання для самоконтролю

1. Які основні причини виникнення сімейних правовідносин ускладнених іноземним елементом?
2. Розкрийте зміст поняття «кульгаючий» шлюб.
3. За яких умов Україна визнає шлюби, укладені за її межами?
4. Які колізійні прив'язки застосовує вітчизняний законодавець для регулювання майнових відносин подружжя з іноземним елементом?
5. Які особливості колізійного регулювання міжнародного усиновлення?

Тести

1. У разі укладення шлюбу в Україні застосовуються щодо підстав недійсності шлюбу вимоги:
 - а) Кодексу про шлюб та сім'ю України;
 - б) Сімейного кодексу України;
 - в) Цивільного кодексу України;
 - г) Закону України «Про міжнародне приватне право»;
 - г) Закону України «Про нотаріат».
2. Форма і порядок укладення шлюбу в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються:
 - а) звичаями;
 - б) правом іноземної держави;
 - в) законодавством громадянства;
 - г) правом України;
 - г) правом іноземної держави.
3. Шлюб між громадянами України, якщо хоча б один із них проживає за межами України, може укладатися:
 - а) у консульській установі або дипломатичному представництві України згідно з правом України;
 - б) в консульській установі або дипломатичному представництві іноземної держави за іноземним законодавством;
 - в) в органах РАЦС;
 - г) в церкві на підставі церковного права;
 - г) на підставі звичаєвих норм.
4. Формальними умовами взяття шлюбу є:
 - а) досягнення шлюбного віку;
 - б) згода законних представників неповнолітніх осіб;
 - в) умови перебування в іншому шлюбі;
 - г) відсутність відносин родинності і свояцтва;

г) присутність обох сторін.

5. У разі відсутності вибору права подружжя майнові наслідки шлюбу визначаються:

а) правом, яке застосовується до правових наслідків шлюбу;

б) законом місця реєстрації шлюбу;

в) особистим законом одного з подружжя;

г) всі відповіді правильні;

г) немає правильної відповіді.

Задача

Позивачка О. звернулася до Голопристанського районного суду Херсонської області із позовом про розірвання шлюбу, посилаючись на те, що з відповідачем Е. – громадянином Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії вона перебуває у зареєстрованому шлюбі з 19.07.2013 р. Від шлюбу сторони дітей не мають. Спорю майнового характеру між ними також немає. У 2015 р. Е. поїхав у невідомому напрямку та до теперішнього часу жодних спроб відновити сімейні стосунки не вжив, життям дружини не переймається, що свідчить про його незацікавленість у збереженні шлюбу.

Чи підсудний суду України такий спір? Відповідь обґрунтуйте.

Який порядок розірвання шлюбу за відсутності одного із подружжя?

Рекомендована література:

1. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За заг. ред. Журавльова Д. В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2021. 520 с.

2. Дякович М.М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.

3. Сімейне право : підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ : Право, 2022. 320 с.

4. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород : «РІК-У», 2021. 296 с.

5. Оніщук О. М. Зловживання батьківськими правами: теоретико-правові засади : монографія. Харків : Право, 2021. 176 с.

6. Сімейне право України: підручник / О.В. Дзера, Т.В. Боднар. Суми : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.

7. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.

8. Дзера О.В. Сімейне право України: підруч. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.

9. Боднар Т. В., Михальнюк О. В. Сімейне право: практикум. К. : Алерта, 2019. 132 с.
10. Розгон О. Колізійні питання укладення шлюбу з іноземним елементом. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4/2. С. 184–189.
11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 32, ст.422.
12. Радченко Л. І. Глава 20. Шлюб у міжнародному сімейному праві: укладення, розірвання, правові наслідки // Сімейне право України: підручник / Т. В. Боднар, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера та ін.; за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2016. С. 461–464.
13. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: СНД, Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Україна; міжнародний документ від 22.01.1993 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/997_009 (дата звернення: 24.08.2024).
14. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах: міжнародний документ від 24.05.1993 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_17424 (дата звернення: 24.08.2024).
15. Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу: ООН; міжнародний документ від 10.12.1962 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_242 (дата звернення: 24.08.2024).
16. Конвенція про укладення та визнання дійсності шлюбів: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 14.03.1978 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_916 (дата звернення: 24.08.2024).
17. Конвенція про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя: ООН; міжнародний документ від 01.06.1970 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_925 (дата звернення: 24.08.2024).
18. Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя: Гаазька конференція з МПП; міжнародний документ від 14.03.1978 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_923 (дата звернення: 24.08.2024).
19. Конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань: ООН; міжнародний документ від 02.10.1973 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_426 (дата звернення: 24.08.2024).
20. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання: Гаазька конференція з МПП; міжнародний документ від 02.10.1973 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/973_001 (дата звернення: 24.08.2024).

21. Шкільнюк О. В. Колізійне регулювання шлюбно-сімейних відносин у міжнародному приватному праві. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 7(1). С. 26–30.

22. Достдар Р. М. Регулювання шлюбно-сімейних відносин, ускладнених іноземним елементом [Електронний ресурс] / Р. М. Достдар // Юрид. наук. електрон. журн. 2024. № 5. С. 110-112.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. 1. Jean Hauser. Le Conseil constitutionnel et le droit de la famille. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/nouveaux-cahiers-du-conseil-constitutionnel/le-conseil-constitutionnel-et-le-droit-de-la-famille> (Last accessed: 25.08.2024).
2. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За заг. ред. Журавльова Д. В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2021. 520 с.
3. Дякович М.М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.
4. Сімейне право : підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ : Право, 2022. 320 с.
5. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород : «РІК-У», 2021. 296 с.
6. Оніщук О. М. Зловживання батьківськими правами: теоретико-правові засади : монографія. Харків : Право, 2021. 176 с.
7. Сімейне право України: підручник / О.В. Дзера, Т.В. Боднар. Суми : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
8. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.
9. Дзера О.В. Сімейне право України: підруч. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.
10. Боднар Т. В., Михальнюк О. В. Сімейне право: практикум. К. : Алерта, 2019. 132 с.
11. Менджул М.В. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2019. 420 с.
12. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
13. Чернега В. М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право: підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 370 с.
14. Katharina Boele-Woelki, Frédérique Ferrand, Cristina González Beilfuss, Maarit Jänterä-Jareborg, Nigel Lowe, Dieter Martiny, Velina Todorova, The Principles of European Family Law Revisited (European Family Law, 56), Intersentia, Cambridge 2024, V + 259 pp.
15. Katharina Boele-Woelki, Frédérique Ferrand, Cristina González Beilfuss, Maarit Jänterä-Jareborg, Nigel Lowe, Dieter Martiny, Velina Todorova, Principles of European family law regarding property, maintenance and succession rights of

couples in de facto Unions (European family law series, 46), Intersentia, Cambridge 2019, XII + 280 pp.

16. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_015 (дата звернення: 25.08.2024).

17. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_004 (дата звернення: 25.08.2024).

18. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.

19. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 25.08.2024).

20. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 25.08.2024).

21. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 25.08.2024).

22. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 25.08.2024).

23. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 25.08.2024).

24. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text> (дата звернення: 25.08.2024).

25. Le Code civil des Français, 21 mars 1804. URL: <http://codes.droit.org/CodV3/civil.pdf> (дата звернення: 25.08.2024).

26. Code civil. Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg. URL: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/civil/20181101> (дата звернення: 25.08.2024).

27. Familie, Familienrecht und Reformen. URL: <http://www.bpb.de/politiN/innenpolitiN/familienpolitiN/198764/familie-familienrecht-und-reformen?p=all> (дата звернення: 25.08.2024).

28. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19640090059> (дата звернення: 23.08.2024).

29. Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil. «Gaceta de Madrid» núm. 206, de 25/07/1889. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763> (дата звернення: 23.08.2024).